

Đồng bằng Sông Cửu Long chủ động ứng phó với xâm nhập mặn, nước biển dâng

○ NGUYỄN THỊ MINH

Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Tháp

Vùng ĐBSCL có hệ thống sông suối, kênh rạch chằng chịt, có bờ biển và vùng biển rộng lớn nhiều tài nguyên, đất đai bằng phẳng, màu mỡ và được phù sa bồi đắp hàng năm, nguồn thủy sản dồi dào với nhiều giống loài... Bên cạnh những thuận lợi, hiện nay, ĐBSCL phải chịu những tác động, thách thức từ các hoạt động ở thượng lưu, BDKH, nhất là NBD, XNM.

Với diện tích gần 4 triệu ha và 18 triệu dân, trong đó gần 3/4 là nông dân, ĐBSCL đang phải đối diện với một số thách thức lớn trong bối cảnh BDKH. Trong điều kiện hạn chế như vậy, những thay đổi do tác động của BDKH và hoạt động nhân sinh trên thượng nguồn có khả năng ảnh hưởng sâu sắc đến ĐBSCL. Hoạt động phát triển KT-XH ở thượng nguồn sẽ làm thay đổi chế độ nước vùng theo hướng bất lợi chưa thể dự báo, hàng loạt hồ chứa thủy điện được xây dựng trong tương lai trên thượng nguồn sông Mê Công có thể làm gia tăng tình trạng thiếu nước trong mùa khô và ngập lũ trong mùa mưa. Những hạn chế chính của điều kiện tự nhiên ảnh hưởng đến phát triển KT-XH, đời sống người dân và cộng đồng dân cư ở vùng ĐBSCL. Đó là: Tác động của lũ trên diện tích từ 1,4-1,9 triệu ha ở vùng đầu nguồn, nguồn nước suy giảm; XNM trên diện tích khoảng 1,2-1,6 triệu ha ở vùng ven biển;

đất phèn và sự lan truyền nước chua trên diện tích khoảng 1,2-1,4 triệu ha ở những vùng thấp trũng; thiếu nước ngọt cho sản xuất và sinh hoạt trên diện tích khoảng 2,1 triệu ha ở những vùng xa sông, gần biển; xói lở bờ sông, bờ biển xảy ra nhiều nơi và ngày càng nghiêm trọng. Thêm vào đó, trong những năm gần đây, BDKH ngày càng thể hiện rõ nét và diễn biến phức tạp đó là dòng chảy từ thượng lưu và NBD. Vấn đề thiếu hụt nguồn nước ngọt sẽ tác động hết sức tiêu cực đến mọi mặt đời sống KT-XH. Đối với Ngành Nông nghiệp, việc thiếu nguồn nước gây ra những khó khăn tổn thất lớn, như: Thiếu nước phục vụ sản xuất nông nghiệp, trồng cây ăn quả và dân sinh; thiếu nguồn nước ngọt phục vụ cho nuôi thủy sản. Theo dự báo trong những năm tới, mực nước biển sẽ ngày một dâng cao, khả năng XNM sẽ rất lớn. Lưu lượng nước thượng nguồn về bị giảm sút không đủ

lưu lượng đầy mặn, nước mặn xâm nhập sâu vào nội địa.

Theo Bộ NN&PTNT, khu vực ĐBSCL ở cuối nguồn sông Mê Công, phần lớn diện tích đất tự nhiên đều cao hơn mực nước biển khoảng 1m với hệ thống sông, kênh, rạch chằng chịt nhưng thiếu công trình kiểm soát mực nước cũng như trữ nước. Chính vì vậy, phần lớn lượng dòng chảy vào mùa khô (khoảng từ 40 tỉ đến 50 tỉ m³) đều đổ ra biển, trong khi lượng nước lấy được để phục vụ sản xuất và sinh hoạt chiếm tỉ lệ nhỏ. Dòng chảy về ĐBSCL thường xuyên thiếu hụt nên XNM tăng cao và thiếu nước phục vụ sản xuất. Để ứng phó với tình trạng này, trong năm 2017, Bộ NN&PTNT đã đầu tư hàng nghìn tỷ đồng, khẩn trương tiến hành khảo sát thiết kế và xây dựng một số cống ngăn mặn có khẩu độ lớn từ 20 – 30 m ở các tỉnh như: Bạc Liêu, Cà Mau, Kiên Giang, Bến Tre, Vĩnh Long, nhằm

khép kín hệ thống cống ngăn mặn ở một số tỉnh, giúp người dân yên tâm sản xuất. Cùng với biện pháp công trình, Viện Khoa học Thủy lợi Nam Bộ đã phối hợp với các tỉnh ĐBSCL triển khai các biện pháp phi công trình, như: Tăng cường công tác dự báo cảnh báo hạn hán, XNM, tổ chức các lớp tuyên truyền hướng dẫn người dân các kiến thức chống hạn chống XNM để bảo đảm sản xuất và đời sống nhân dân trong vùng.

Theo kết quả tính toán của các nhà khoa học KTTV cho thấy, ngập lụt sẽ gia tăng tại các vùng Đồng Tháp Mười và Tứ Giác Long Xuyên, đặc biệt vùng kẹp giữa 2 sông Tiền và sông Hậu nghiêm trọng hơn. Ngoài các thành phố/thị xã đã bị ngập lũ hiện nay như: Châu Đốc, Long Xuyên, Cao Lãnh, sẽ có thêm Sa Đéc, Vĩnh Long, Tân An, Mỹ Tho, Cần Thơ, Vị Thanh, Sóc Trăng, Rạch Giá và Hà Tiên bị ngập trên 0,5 m, trong đó nghiêm trọng nhất là Châu Đốc, Cần Thơ và Vĩnh Long. Bán đảo Cà Mau tuy là vùng trũng thấp nhưng chỉ gần 50% diện tích ngập <0,5 m. NBD làm cho tiêu thoát nước các thành phố/thị xã: Mỹ Tho, Bến Tre, Trà Vinh, Bạc Liêu và Cà Mau khó khăn hơn. Từ cuối tháng 2/2017 đến nay, một số nơi ở các tỉnh ven biển ĐBSCL, như: Bạc Liêu, Sóc Trăng, Cà Mau, Bến Tre, Kiên Giang... hiện tượng XNM đã xuất hiện. Trong tháng 3-2017, độ mặn 4 ‰ tiếp tục xâm nhập các tỉnh ven biển khu vực ĐBSCL, cách cửa sông từ 25 km đến 35 km. Riêng vùng cách cửa sông từ 35 km đến 45 km, mặn 4‰ xuất hiện lúc triều cường. Theo nhận định, tháng 5, nếu không có mưa thì độ mặn

trên các cửa sông còn cao hơn và có khả năng kéo dài đến tháng 6.

Một trong những hậu quả nghiêm trọng của BĐKH là tình trạng NBD dẫn đến sự gia tăng ngập lụt cũng như ảnh hưởng của XNM trên quy mô rộng lớn ở ĐBSCL. Việc nghiên cứu tiến hành các biện pháp ngăn chặn phạm vi ảnh hưởng của mặn trên toàn phạm vi đồng bằng khó khăn, tốn kém và không bền vững. Biện pháp lâu dài là phải thích ứng với quá trình này, muốn vậy, cần phải từng bước lựa chọn và lai tạo các loại cây trồng, vật nuôi có thể tồn tại và phát triển trong môi trường khô hạn, nước mặn, nước lợ, được xem như là bước đi phù hợp nhất. Triển khai xây dựng hệ thống đê biển, đê sông, đây là một dự án lâu dài, bền vững dọc theo biển Đông và biển Tây để ứng phó với mực nước biển dâng cao. Hiện tại, thiết lập đê bằng đất có bề mặt rộng đồng thời là đường giao thông, hai bên bờ trồng cỏ Vetiver chống xói mòn do gió và sóng biển, như những đoạn đê đã thực hiện ở Bạc Liêu. Điều quan trọng là phía biển phải trồng rừng ngập mặn, tối thiểu cũng vài trăm mét chiều rộng để ngăn sóng và tạo bồi lắng phù sa biển. Trong tương lai gần, đê này sẽ thành xa lộ dọc biển nối từ Vũng Tàu đến Cửa Bồ Đề, dọc theo bờ bắc sông Cửa Lớn đến Vĩnh Ông Trạng, rồi dọc theo bờ Biển Tây đến Hà Tiên, nối liền với xa lộ dọc biên giới Việt Nam – Campuchia.

Đồng Tháp là tỉnh thuộc vùng ĐBSCL chịu ảnh hưởng nặng nề do BĐKH, thể hiện qua nguy cơ mất diện tích đất nông nghiệp và đất ở cùng với những thiệt hại lớn

về sản xuất nông nghiệp; thách thức phát triển bền vững trước những tác động tiêu cực của BĐKH, NBD. Đồng Tháp luôn chủ động ứng phó với tình trạng BĐKH, NBD, UBND tỉnh đã nghiên cứu và đề xuất một số dự án trọng điểm nâng cấp tuyến đê, kè chống sạt lở đê bao sông Tiền trên địa bàn TP.Cao Lãnh, Đồng Tháp; đo đạc xây dựng cơ sở dữ liệu bản đồ địa chính tỉnh Đồng Tháp giai đoạn 2016 - 2020; cải thiện điều kiện thoát lũ và vệ sinh môi trường sông Cao Lãnh; xây dựng hệ thống quan trắc, cảnh báo sớm về lũ, dòng chảy và chất lượng môi trường nước khu vực thượng nguồn sông Tiền.

Tại Diễn đàn ĐBSCL 2016, về các phương hướng để phát triển ĐBSCL, Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Xuân Phúc đã yêu cầu ưu tiên phát triển CNH-HĐH nông nghiệp gắn với ứng phó BĐKH bằng giải pháp công trình và phi công trình. Các địa phương ĐBSCL cần tích hợp mục tiêu nông thôn mới với ứng phó BĐKH; xây dựng và đề xuất tiêu chí nông thôn mới cho vùng ĐBSCL, bảo đảm tính phù hợp đặc thù của địa phương trước tình trạng hạn hán bất thường đã diễn ra. Các tỉnh cần đặc biệt chú trọng quy hoạch đê điều, hồ chứa, bảo đảm an toàn và khả năng dự phòng cho những diễn biến thời tiết bất thường, nâng cấp hệ thống tưới tiêu theo hướng tiết kiệm, hiệu quả và tối ưu hóa cho các loại cây trồng và mùa vụ. Nhanh chóng chuyển đổi cây trồng vật nuôi, tái cơ cấu nông nghiệp theo hướng bền vững nhằm bảo đảm sinh kế lâu dài cho người dân, không thể làm theo truyền thống cũ hoàn toàn.■